

RÖPORTAJ | BIENAL

Bedenleri doğuran desenler

12.10.2018 | Gizem Gedik

Liverpool Bienali, bu yıl 10. edisyonuyla 14 Temmuz - 28 Ekim tarihleri arasında *Güzel dünya, neredesin?* temasıyla gerçekleşiyor. Kitty Scott ve Sally Tallant'ın küratörlüğünde 22 ülkeden, 40'tan fazla sanatçıyı bir araya getiren bienalde yer alan sanatçılardan biri de İnci Eviner. Eviner, SAHA desteği ile bienal için ürettiği çalışması *Cennetin yeniden canlandırılması*'nın üretim sürecini ve kavramsal bağlantılarını Gizem Gedik'e anlattı

İnci Eviner, Cennetin Yeniden Canlandırılması, 2018, 2 Kanallı 4K Video, 4' loop, Video görüntüsü

Sanatçıların, bugün içinde bulunduğumuz politik ve ekonomik kargaşaya karşı tavırlarını yansıtmayı amaçlayan Liverpool Bienali, 10. edisyonunu bu yıl *Güzel dünya, neredesin?* (*Beautiful world, where are you?*) temasıyla kutluyor. Bienal mekânlarından biri olan ve özellikle politik tavrı güçlü video işlerine ev sahipliği yapan eski hapisane binası St. Georges Hall'un hücrelerinden birinde ise, İnci Eviner'in SAHA desteğiyle bienal için ürettiği *Cennetin yeniden canlandırılması* (*Reenactment of Heaven*) adlı işi yer alıyor. *The Art Newspaper*'ın yaptığı "Bienal için Üretilen En İyi Beş İş" listesine giren video, Eviner'in üretim pratiğinin yapıtaşı olan ve sonraki uygulama süreçlerine yön veren desenlerinden başlayarak post prodüksiyona varan birçok aşama ve katmanı içinde barındırıyor. Videoya, tamamen farklı bir dil yaratan vokal bir performans da eşlik ediyor.

Günümüzde el ele giden din ve ekonominin kadın imajına, dünyasına ve temsillerine etkisi, kadının kendi çelişkili dünyası içine giderek daha çok sıkıştığı bir gerçeklik yarattı. İşte Eviner'in bu eski hapisane hücrelerinde, geçip giden İstanbul manzarası altında çırpınan kadınları da, zamansız bir mekân içinde izleyiciyi bu düzene dair birçok soruyla baş başa bırakıyor.

Sanatçıyla işin üretim süreci, referans noktaları ve bir kadın sanatçı olarak kendi deneyimlerine dair konuştuk, Liverpool Bienali'nde 28 Ekim 2018'e dek gösterilecek işinin detaylarını kendisinden dinledik.

İnci Eviner, Cennetin Yeniden Canlandırılması, 2018, 2 Kanallı 4K Video, 4' loop, Video görüntüsü

Liverpool Bienali'nde sergilenen video işinizde, bölünmüş iki sahne görülüyor; yukarıda zamanla gündüzden geceye dönen bir şehir manzarası, aşağıda ise desen ve lekeler içinde, çeşitli obje ve kostümlerle birlikte devinen kadın bedenleri. Bu desenler, ayrıca bir *storyboard* olarak da farklı bir alanda sergileniyor. Deseni odak noktasına koyan pratiğiniz bu video işinize nasıl yansdı?

Video ikiye ayrılıyor; yukarıdaki kısımda gerçek dünya ve zaman akarken, alt kısımda zamansız ve mekânsız bir alan yaratıyorum. Bu alanları dini / dünyevi ve gerçek / gerçekdışı dünya olarak ayırarak bir dualite yarattım ve iki dünya arasında, inançlar ve gerçekler arasında sıkışıp kalan kadın bedeniyle ilgilenmek istedim. Bunu yaparken de iş, desenle ve deseni soyutlayarak ortaya çıkan lekelerle başlamak tercih ettim. Çünkü bu bana, bedeni şekillendirebilmek için başka bir imkân veriyor; kafamda önce beden hareketlerini biçimlemedim, onun yerine desenin verdiği akışkanlıkla jestlerin içinden bedeni çıkarmaya çalıştım. Aralarında aydınlar kağıdı ve fotoğrafların da olduğu farklı kağıtları yan yana ve üst üste dizerek, herhangi bir şeye gönderme yapmadan yüzlerce fırçayla çizmeye başladım. Sonra bu kağıtların yerlerini değiştirerek ve üst üste koyarak yeniden çizimler yaptım. Bu çok katmanlı çalışma, aslında elimden ezberlediği jestleri kırmaya yönelikti. Bu, aynı zamanda bir senaryo olacaktı. Kendiliğinden akan ama beni de şaşırtarak farklı kombinasyonlara giden bu lekelerin beni soyuttan nasıl somut bir bedene ulaşacağını düşünürken desenler hayal gücüm içinde kostümlere, lekeler de üç boyuta dönüşmeye başladı. Ben aslında kostüm derken 'beden uzantısı' diye düşünüyorum ve bedeninin bir uzantısı olarak mekânla ilgileniyorum. Figürlerin buradaki hareketlerinde aksiyona yön veren şey, benim çizdiğim beden uzantıları. Yani temelde hep bir desen pratiği var, o da beni üç boyutlu düşünmeye yönlendiren lekeler sonucunda ortaya bir hareket planı çıkardı. Beden uzantıları ikinci bir mekân olarak giysilerde var oldu ve onunla mücadele içinde olan beden sürekli yeniden şekillendi.

Videodaki soyut desenlerin yanında bir yandan da tanımlayabileceğimiz rugan ayakkabılar, çizmeler, keçe pantolonlar, gelinlik gibi giysi ve obejeler var. Rutin hareketler içindeki bu obje ve bedenler hep birlikte bir gerginlik ve itme-çekme, girme-çıkma, debelenme gibi cinselliğe de çağrışım yapan jestlere dönüşüyor. Desenlerden doğan bu nesnelere ve kadın bedeni ilişkisi nasıl kuruluyor?

Desenlerden yarattığım tüm objelerin amacı, aslında bedene bir hareket vermek. Dolayısıyla da bedenler ve objelerin birbiriyle ilişkili algılanması önemli. Oyuncularla çalışırken yaptığımız provalarda modern dansın ezberlerini bozmaya çalıştım ve örtülü bedeninin sınırlarını keşfetmek için onu sürekli hareketli bir döngüye mahkum ettim. Beden, anca belli sınırlarla yeniden şekillenmeye müsait bir hâle geliyor, o sınırlar içinde mücadele ettiğinde olası kimliklere doğru evrilebiliyor. Bu, yeni bir kimlikten kimliksizliğe evrilen sosyal ve toplumsal söylemin oyun alanından çıkma ve belki de çaresizce ona dönme mücadelesi gibi anlaşılabilir. İşte bu nedenle, beden ve obje arasında bir mücadele oluyor. Örneğin desenlerimden ortaya çıkan keçeden yapılmış kat kat pantolonlar, bedeni saran dar mekânlar gibi... Bedenle üzerine giydiği şey arasında bir boşluk var ve bu dar mekânda çıplak bedenle ona giydirilmeye çalışan semboller çatışıyor; bazen örtü yırtılıyor, farklı bir organ ortaya çıkıyor ve bu organın artık bedene ne kadar ait olduğu şüpheli hale geliyor. Seksi ayakkabı ve çizmeler ise kendi başlarına bir rol kapıyor ve oyunun aktörlerine dönüşüyor; inanç dünyasıyla tüketimin baş döndürücü kadınlık nesnelere arasında sıkışıp kalıyor... Bir yandan dünyevi hazlar öte yandan buna kesilen cezalar ve öteki dünyada sorulacak hesaplar arasında kadın, bu dünyadan olmayan bir şarkıyla çabasını dansa dönüştürmeye çalışıyor. Bu eğlenceden, öteki dünyanın cinsiyete indirgenmiş kadını için vazgeçmek istemiyor. O rugan çizmelerin kaderi de bu; bitip tükenmeyen bir çatışmanın kurbanları gibiler sanki. Videoda hep bir çıkmazın içinde debeleniyorlar, tıpkı kadının dünyevi ve ruhani dünyayla başa çıkmaya çalıştığı gibi.

Gelinliğin içinde debelenen oyuncuya bakarsak, gelinlik burada bedeni yutmak üzere. Baştan çıkarıcı jestlerle saldırgan jestler umulmadık bir şekilde birleşiyor, bazen de uyum içinde birlikte salınıyorlar. Örtülü beden, bedeninin içinden kendine baktığı zaman, işte böyle bir karmaşa çıkıyor ortaya.

İnci Eviner, Cennetin Yeniden Canlandırılması, 2018, 2 Kanallı 4K Video, 4' loop, Video görüntüsü

Biraz da prodüksiyon sürecinden bahsedelim. Desenlerden ortaya çıkan objeler, dansçı figürler ve zamanın akışını yansıtan üst sahnenin kurgu süreci başından post prodüksiyon sürecine kadar nasıl ilerliyor? Bu kadar zor beden hareketleri için çalışmalarınız ve sonraki aşama nasıl bir süreç izliyor?

Bu videoda aslında iki dansçı var ve gerçekten çok uzun bir prova süreci geçirdik. Yaklaşık 6-7 ay süren bu provalarda da yüzlerce fotoğraf çektik. İki figür, bazı sahnelerde tek başlarına bazılarında ise birbirlerinin bedenleri ve giysilerle sebepsiz bir devinin halindedir. Desen aşaması ve provalardan sonraysa video çekimi için stüdyoya giriyoruz ve tüm aşamalarda her şey sürekli yeniden şekilleniyor. Sanırım benim için heyecan verici olan durum, beklenmedik sürprizlere açık olmak. Daha sonra post-prodüksiyon ve *compositing* süreci başlıyor. Kendime, sonunu tam olarak bilmediğim bir çalışma süreci yaratıyorum. Yani aslında gevşek bir strüktür söz konusu ve tüm süreç içerisinde değişimlere açık bir gelişim var. Burada dansçılarla oluşan etkileşim de önemli; bu hareketlerin hepsini ben söyleyebilirim ama bazen öyle bir öneri ya da kendi kendine ortaya çıkan bir hareket oluyor ki, o da sürece dahil oluyor. Burada tabii ki ilginç bir nokta daha var; tüm üretimim desen pratiğine dayanıyor ve bazen video tamamlandıktan sonra bile *back stage* ve prova fotoğraflarına geri dönüp desenle onları yeniden çalıştığım oluyor. Bu da beni bir sonraki videoya doğru götürebiliyor. Desendeki fırsatın hareketi bedensel harekete ve bir anda videonun aktörlerine dönüştürebiliyor. Desen çizmeyi de bir eylemlilik hali olarak düşünürsek, videodaki aşamaların bununla uyumunu görebiliriz. En başta elimin hareketi var ve bu çalışma biçimi, el-zihin koordinasyonunun arasından istem dışı dışarıya sızan tekinsiz hareketleri de sürece davet ediyor.

İnci Eviner, Cennetin Yeniden Canlandırılması, 2018, 2 Kanallı 4K Video, 4' loop, Video görüntüsü

İşin ismi *Cennetin yeniden canlandırılması*. Bu bağlamda din ve tüketim toplumu ilişkisiyle kadın ve cennet ilişkisi arasındaki ikilik, gerilim ve çelişkiyi nasıl ifade ediyorsunuz?

Kadınlığı belirleyen toplumsal güzellik normları, çekicilik ve baştan çıkarma ile örtünün altındaki mahremiyet arasındaki gerilim, kendini ifade edebilecek bir dile sahip mi? Ben bu soruyu sorarak, işlerimde genellikle buna dair gündelik duygulanımlardan kıskançlık, haset, şefkat, rekabet gibi küçük küçük anlatıları yüzeye çıkarmak istiyorum. Bu işte de yine aynı kaygılarla, kendi pratiğimle cenneti yeniden canlandırıyorum. Cennette kadınlara biçilen rol, cinsel köleliğin devamıdır. Peki acaba bunu nasıl yorumlamak gerekir? Acaba Allah'ın sözü, babanın ve kocanın sözüne mi dönüştüyor? Kadın, potansiyel bir kötülük kaynağı olmaktan nasıl kurtulabilir? İlle de erkek bakışının nesnesi

mi olmak gerek? Bu video, bu çelişkiler ve bununla başa çıkma yollarına yönelik okunabilir. Öte yandan, bugün tüketim, ekonomi ve din el ele gidiyor. Seksi olma, baştan çıkarıcı olma ve kapalı olma arasında tuhaf bir gerilim oluştu. Bu noktada örtü, kimlik sorununun önemli bir parçası oluyor. Her zaman bir kadın olarak nasıl giyinmemiz gerektiği iktidar ve din tarafından planlanır ya, işte 'giysi' dediğimiz şeyle bedenimiz arasındaki boşlukta aslında o kadar çok şey oluyor ki... Bir yandan örtünürken, bir yandan başka bir baştan çıkarma stratejisi benimseyen kadınlar, gözler ve bakış... Bunlar beni ilgilendiriyor. Burada önemli bir nokta var; bu işleri ben kimsenin inancını yargılamak amacıyla değil, hayatla ve toplumsal anlamda yaşadığım dünyayla kurduğum ilişki ve ona verdiğim cevap olarak yapıyorum. Günümüzde bu çarpık ilişki, bütün düzenin ve iktidarın daha iyi çalışmasını sağlayarak cinsiyet eşitsizliğini daha da güçlendiriyor. Kadın, politik bir özne olmak için kendi bedeni ve imgesiyle tekrar tekrar oynamak ve yeniden yaratmak durumunda kalıyor. Sürekli tekrarın, sürekli kendini şekillendirme ve cinsiyetle oynamanın özgürleştirici bir yanı olabilir mi?

İnci Eviner, Cennetin Yeniden Canlandırılması, 2018, 2 Kanallı 4K Video, 4' loop, Video görüntüsü

Dünyanın birçok kentinde sergiler gerçekleştiren, birçok bienale katılmış ve yıllardır hiç durmadan üreten bir kadın sanatçı olarak, vermiş olduğunuz mücadeleyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Diğer kadın sanatçılara da baktığınızda durduğunuz noktayı ve bakış açınızı nasıl ifade edersiniz?

Öncelikle, ürettiğim işlerin bir yanında her zaman kendim de varım. Kendi ailem, kendi kadınlık deneyimim, benim jenerasyonumun yaşadığı travmalar, eğitimci kimliğim... Bütün bunlar, sanatsal pratiğimi şekillendiren etkenlerden bazıları. Türkiye'de çok ciddi bir kimlik politikası içinde düşünüp üretiyoruz elbette. Sanat, tüm bu arayışların çok güçlü bir motivasyonu olabilir ama bununla beraber sanatın evrensel olarak hayata eklenen bir boyut olduğunu da unutmamak gerekir. Sanatçı öncelikle samimi olmalı, kendi gerçekliğini bu eşitsiz, adil olmayan düzenin dışında farklı, soyut bir varlık olarak algılamamalı. Dürüst olmalı, ama bir yandan da hem kendisini hem üretimini dönüştürebilmeli, tüm toplumsal meselelerle kendisi arasında doğru bir akış sağlamalı. Sanat yapıyorum diye yapılmaz, gerçekten bir ihtiyacın, bir derdin ve nedenin varsa yaparsın. Bu da bir yaşam biçimidir; onun sorumluluğunu alırsın, bütün hayatın o olur ve bu harika bir şeydir çünkü olmak istediğin insan olmak için bir imkandır. Ben de hayal kuruyorum ve yapıyorum. Üretim sürecimde de hiç tıkanmadım ve hep bir meselem, derdim oldu. Benim sorum olup bitenin, olmakta olanın bize verdiği zarar ve buna karşı geliştirebilecek stratejilerle, hatta bu süreci nasıl özgün bir estetik arayışına dönüştüreceğim ve nasıl ifade edebileceğimle ilgili. Pek çok sanatçı temelde bunun peşindedir ve bu bir yaşam biçimidir. Sabah kalkar koşu koşu atölyeye gider, çalışmaya başlarsın. İşte benim pratiğim bu. O yüzden, gözler kulaklar hep açık, içine itilmeye çalışıldığın çarpık siyasete karşı direnmek, onun içinde kaybolmamak ve hayata güzellikler katabilmek için devam!